PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI
ISSN: 3060-4923 Impact Factor –7,212

YANGI O‘ZBEKISTON YOSHLARINING IJTIMOIY FAOLLIGI VA SIYOSIY JARAYONLARDAGI O‘RNI: ZAMONAVIY CHAQIRIQLAR VA STRATEGIK YONDASHUVLAR

Mamadaliyev Umidjon Zokirjon o‘g‘li
O‘zbekiston Milliy universiteti talabasi
Elektron pochta: umidmamadaliyev656@gmail.com

ANNOTASIYA

Ushbu maqolada globallashuv va shiddatli texnologik rivojlanish davrida Yangi O‘zbekiston yoshlarining ijtimoiy-siyosiy jarayonlardagi o‘rni, ularning ijtimoiy faollik dinamikasi va davlat boshqaruvidagi ishtiroki kengaytirilgan tarzda tahlil qilinadi. Zamonaviy yoshlar, xususan, "Raqamli avlod" (Digital Natives) hisoblangan bugungi yosh qatlamning o‘ziga xos xususiyatlari, qadriyatlari transformatsiyasi va ularning siyosiy ongiga ta’sir etuvchi omillar sotsiologik nuqtai nazardan tadqiq etilgan. Davlat tomonidan hozirgi kun yoshlariga berilayotgan keng ko‘lamli imkoniyatlar, institutsional islohotlar va ularning natijalari empirik ma’lumotlar asosida tahlil qilinib, yoshlarning ijtimoiy faolligini yanada oshirishga qaratilgan amaliy tavsiyalar ilgari surilgan.

Kalit so‘zlar: Yangi O‘zbekiston, raqamli avlod, ijtimoiy faollik, siyosiy jarayonlar, Yoshlar parlamenti, sun'iy intellekt, IT-siyosat, ijtimoiy media, fuqarolik jamiyati.

1. KIRISH

XXI asrning uchinchi o‘n yilligi insoniyat tarixiga shiddatli transformatsiyalar, raqamli inqilob va global integratsiya davri bo‘lib kirdi. Bugungi kunda har qanday davlatning barqaror rivojlanishi va xalqaro maydondagi raqobatbardoshligi uning demografik salohiyati, xususan, yoshlar qatlamining intellektual darajasi bilan bevosita bog‘liqdir. O‘zbekiston aholisining 60 foizidan ortig‘ini 30 yoshgacha bo‘lgan yoshlar tashkil etishi [1] mamlakatimiz uchun ulkan strategik imkoniyatlar oynasini (Window of Opportunity) ochadi.

Yangi O‘zbekistonni barpo etish bosqichida yoshlar siyosati shunchaki ijtimoiy himoya mexanizmi emas, balki mamlakatni modernizatsiya qilishning bosh drayveriga aylandi. Bugungi zamon yoshlari (Z va yangi shakllanayotgan Alfa avlodi) o‘zidan oldingi avlodlardan keskin farq qiladi. Ular axborot makonida tug‘ilgan, sun'iy intellekt va yuqori texnologiyalar bilan hamnafas yashayotgan, tezkor qaror qabul qiladigan va ijtimoiy tarmoqlar orqali o‘z pozitsiyasini ochiq namoyon eta oladigan dinamik qatlamdir. Shu bois, hozirgi davrda yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirish va ularning siyosiy jarayonlardagi ishtirokini ta’minlash an'anaviy uslublardan voz kechib, yangicha, innovatsion yondashuvlarni taqozo etmoqda.

2. ADABIYOTLAR TAHLILI

Yoshlar sotsiologiyasi va ularning siyosiy faolligi muammosi xalqaro va mahalliy ilmiy doiralarda doimiy ravishda o‘rganib kelinmoqda. G‘arb sotsiolog olimlari U. Bek va E. Giddens o‘zlarining "tavakkalchilik jamiyati" (Risk Society) konsepsiyalarida zamonaviy yoshlarning ijtimoiy xulq-atvori globallashuv va noaniqlik sharoitida o‘zgaruvchan xarakterga ega ekanligini ta’kidlaydilar. K. Manxaym esa avlodlar almashinuvi jarayonida yoshlarning yangi ijtimoiy qadriyatlarni yaratuvchi subyekt sifatidagi rolini asoslab bergan.

O‘zbekistonda yoshlar muammolari va ularning huquqiy-siyosiy madaniyatini yuksaltirish masalalari M.B. Bekmurodov, A.X. Saidov, va N.H. Alimov kabi olimlar tomonidan tizimli tahlil qilingan. Xususan, Bekmurodov Yangi O‘zbekistondagi demokratik o‘zgarishlar va yoshlarning intellektual mobilizatsiyasi o‘rtasidagi korrelyatsion aloqalarni yoritib beradi. Biroq, bugungi kunda ijtimoiy tarmoqlar (Telegram, Instagram, TikTok) va raqamli platformalarning yoshlar ijtimoiy-

siyosiy faolligiga ko‘rsatayotgan bevosita ta’siri, shuningdek, davlat tomonidan joriy etilgan eng so‘nggi institutsional mexanizmlar (masalan, mahalladagi yoshlar yetakchilari tizimi) yaxlit tadqiqot obyektiga aylanishga muhtoj.

3. METODOLOGIYA (METHODOLOGY)

Ushbu tadqiqotda tizimli yondashuv, qiyosiy-huquqiy tahlil, sotsiologik guruhlash va kontent-tahlil metodlaridan foydalanildi. Maqolaning empirik asosi sifatida O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi, Yoshlar ishlari agentligi hamda "Ijtimoiy fikr" respublika jamoatchilik fikrini o‘rganish markazi tomonidan o‘tkazilgan sotsiologik so‘rovlar natijalari olingan. Shuningdek, BMT Taraqqiyot Dasturi (UNDP) va UNICEFning O‘zbekistondagi yoshlar holatiga doir xalqaro hisobotlari tahliliy qiyoslandi.

4. NATIJALAR VA ULARNING TAHLILI

4.1. Hozirgi zamon yoshlariga ko‘rsatilayotgan davlat e’tibori: Yangi paradigma

Bugungi kunda O‘zbekistonda yoshlarga bo‘lgan e’tibor butunlay yangi sifat bosqichiga ko‘tarildi. Mamlakatimiz Konstitutsiyasining yangi tahririda yoshlar huquqlari va ularning davlat tomonidan har tomonlama qo‘llab-quvvatlanishi kafolatlariga bag‘ishlangan alohida normalarning muhrlanishi fundamental huquqiy poydevor bo‘ldi.

Hozirgi davr yoshlari bilan ishlashda davlat **"Yirik sarmoya – yuqori natija"** tamoyiliga tayanmoqda. Buni quyidagi uchta hayotiy yo‘nalishda yaqqol ko‘rish mumkin:

- **Ta’lim tizimidagi inkluzivlik va qamrov:** So‘nggi yillarda oliy ta’lim muassasalari soni 210 tadan oshdi, oliy ta’lim bilan qamrab olish darajasi esa 9 foizdan 38 foizga yetkazildi. Zamonaviy yoshlarning ilm-fanga bo‘lgan qiziqishini orttirish maqsadida doktorantura va magistraturada xotin-qizlar uchun to‘liq davlat grantlari joriy etildi.
- **"Raqamli O‘zbekiston" va IT-siyosat:** Bugungi Z avlodi yoshlari uchun axborot texnologiyalari eng jozibador soha hisoblanadi. IT Parklar tarmog‘ining kengayishi, "Bir million dasturchi" loyihasining muvaffaqiyatli davom ettirilishi hamda yoshlarning xalqaro IT-sertifikatlarni olish xarajatlarini 100% gacha davlat tomonidan qoplab berilishi natijasida minglab yoshlar global frilans bozoriga kirib bordi.
- **"Yoshlar daftari" va ijtimoiy drayverlar:** Mahallalarda mutloq yangi institut – **"Yoshlar yetakchisi"** lavozimining joriy etilishi har bir yosh yigit-qizning muammosini individual darajada hal qilish imkonini berdi. Faqatgina o‘tgan yilning o‘zida ushbu tizim orqali yoshlarga tadbirkorlik, mehnat qurollari xarid qilish va ta’lim kontraktlarini to‘lash uchun yuzlab milliard so‘mlik ijtimoiy yordamlar ko‘rsatildi.

4.2. Bugungi yoshlarning ijtimoiy-siyosiy faolligi va "Raqamli Fuqarolik"

Hozirgi zamon yoshlarining siyosiy jarayonlardagi ishtiroki faqatgina saylov kunlari ovoz berish yoki rasmiy tadbirlarda qatnashish bilan cheklanmaydi. Bugungi yosh avlod **"Raqamli fuqarolik" (Digital Citizenship)** tushunchasini amaliyotga olib kirdi. Ular elektron hukumat portallari, "Mening fikrim" jamoaviy murojaatlar platformasi va ijtimoiy tarmoqlar orqali qonunchilik tashabbuslariga faol munosabat bildirmoqda, jamiyatdagi korrupsion yoki byurokratik to‘siqlarga qarshi jamoatchilik nazoratini o‘rnatmoqda.

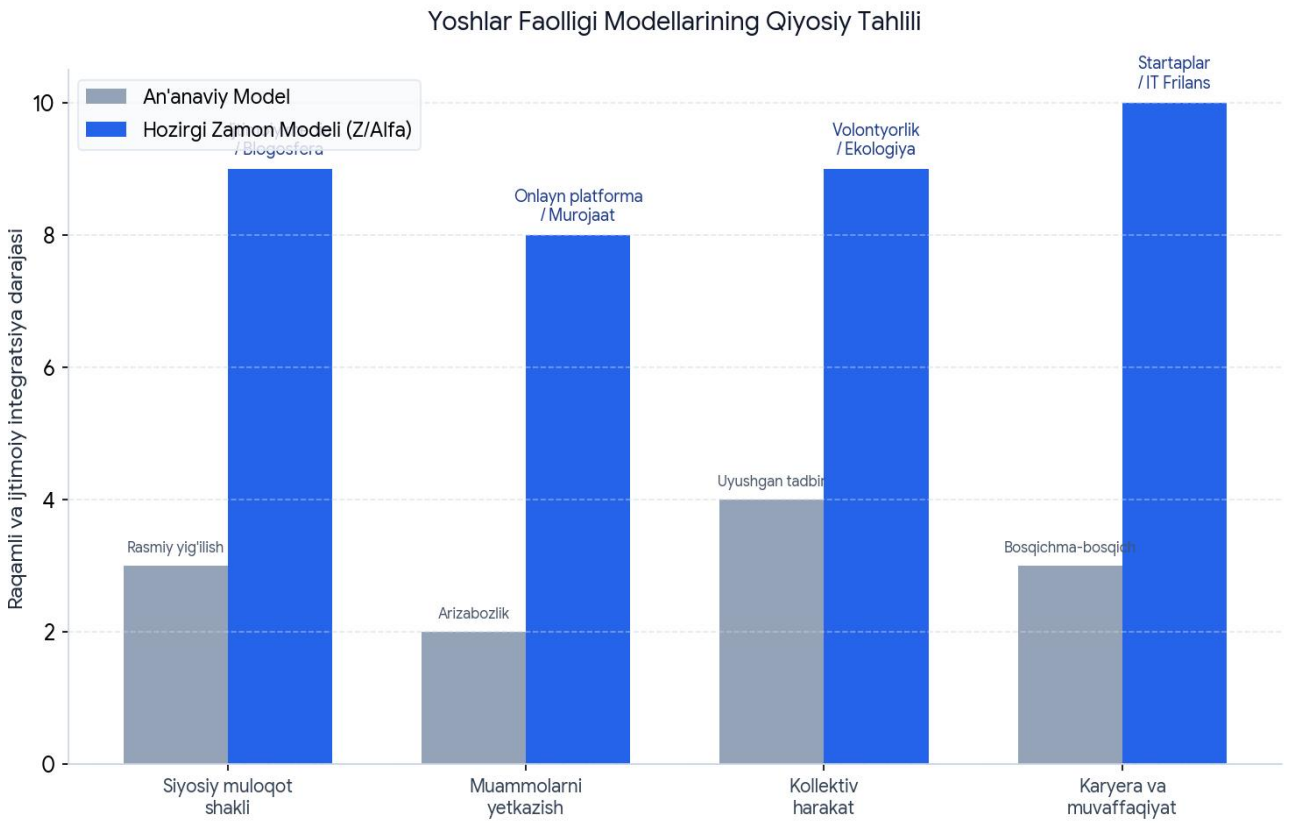

Yoshlar parlamenti (Oliy Majlis Qonunchilik palatasi va Senat huzurida) hamda Yoshlar akademiyasi a'zolarining faoliyati hozirgi yoshlarning davlat boshqaruvi elitasiga integratsiyalashuvini tezlashtirmoqda. Eng muhimi, yoshlar o'rtasida **paternalistik kayfiyat** (davlatdan faqat tayyor yordam kutish) so'nib, uning o'rnini **tadbirkorlik va innovatsion tashabbuskorlik** egallamoqda. Bugun yoshlar o'z biznes g'oyalari, startap loyihalari va ilmiy ishlanmalari bilan davlat taraqqiyotiga to'g'ridan-to'g'ri hissa qo'shmoqda.

5. XULOSA VA TAVSIYALAR

Yangi O'zbekiston sharoitida hozirgi zamon yoshlari davlat siyosatining markaziy obyektidan jamiyatni o'zgartiruvchi qudratli subyektga aylandi. Raqamli texnologiyalar va global integratsiya yoshlarning dunyoqarashini kengaytirib, ularning ijtimoiy daxldorlik hissini oshirdi. Shunday bo'lsa-da, yoshlarning siyosiy va ijtimoiy salohiyatini yanada mukammal realizatsiya qilish uchun quyidagi amaliy qadamlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

1. **"E-Demokratiya" vositalarini kengaytirish:** Yoshlarning davlat organlari qarorlari ustidan jamoatchilik nazoratini kuchaytirish maqsadida maxsus mobil ilovalar va raqamli "Yoshlar muloqoti" platformalarini joriy etish.

2. **Kritik fikrlash va media-savodxonlikni oshirish:** Global axborot makonidagi mafkuraviy xurujlar va feyk (yolg'on) ma'lumotlarga qarshi yoshlarda immunitet shakllantirish uchun barcha oliy va o'rta maxsus ta'lim muassasalarida "Media-savodxonlik va tanqidiy fikrlash" maxsus kurslarini joriy etish.

3. **Ilmiy-innovatsion faoliyatni xalqaro darajaga olib chiqish:** O'zbekiston Milliy universiteti kabi yetakchi oliygohlarda talaba-yoshlarning ilmiy maqolalarini xalqaro Scopus va Web of Science bazalaridagi jurnallarda nashr etish xarajatlarini universitetlar jamg'armalari hisobidan qoplash tizimini soddalashtirish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi rasmiy ma’lumotlari. O‘zbekistonning demografik yilnomasi. – Toshkent, 2025. – B. 14-18.
2. Beck, U. (1992). Risk Society: Towards a New Modernity. London: SAGE Publications.
3. Mannheim, K. (1952). The Problem of Generations. Essays on the Sociology of Knowledge. London: Routledge.
4. Bekmurodov M.B. Yangi O‘zbekistonni rivojlantirish strategiyasi: ijtimoiy-siyosiy va sotsiologik tahlil. – Toshkent: "Akademiya", 2022. – B. 145-152.
5. "Ijtimoiy fikr" respublika jamoatchilik fikrini o‘rganish markazi. "Yangi O‘zbekiston yoshlari: sotsiologik portret" tahliliy hisoboti. – Toshkent, 2024.
6. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi (Yangi tahrir). – Toshkent: "O‘zbekiston", 2023. – B. 46-49.
7. O‘zbekiston Respublikasi Yoshlar ishlari agentligi. Yoshlarning ijtimoiy-siyosiy faolligi va bandligi monitoringi hisoboti. – Toshkent, 2025. – B. 74.